

- Klippe, klippe, sa Darwin ¹⁾

Fraennaturforskersliv mars–november 1859

Av Jostein Andreassen

Den 28. mars 1859 skriver Darwin til sin venn, den kjente geologen Charles Lyell og spør om det er så at han har snakket med John Murray. Dette var en velrenommert forlegger i London, som Lyell hadde brukt til å publisere sitt store verk «Elements of Geology». Til tross for at flere ting fremdeles er uklare, ser det ut til at Murray kan tenke seg å gi ut den boken Darwin holder på med - «An Abstract of an Essay on the Origin of Species and Varieties Through Natural Selection by Charles Darwin». Men allerede to dager senere har Lyell meddelt ham at forleggeren ikke vil godta tittelen: «Jeg er lei for at Murray protesterer mot begrepet utdrag [abstract], for jeg ser på det som den eneste unnskyldningen for *ikke* å oppgi fylldige referanser og fakta», skriver Darwin. (Burkhardt & Smith (ed.) 1991, side 272) Noen dager senere sender han et brev til Murray og redegjør nærmere for boken. Han kan få de tre første kapitlene og en kort innledning så snart disse blir returnert fra kopistene. «Det er resultatet av mer enn 20 års arbeid, men bare et populært utdrag av et større verk ²⁾ om samme emne, uten referanser til autoriteter og uten lange kataloger med de fakta som konklusjonene mine bygger på. Boken *burde* bli populær for en stor del lesere av vitenskapelig og populærvitenskapelig litteratur, siden den vedrører jordbruk og historien til husdyrene og hele området av zoologi, botanikk og geologi.» (s. 274)

En skjebnesvanger kommodeskuff

Lyell og en annen god venn, botanikeren Joseph Dalton Hooker har lest gjennom hele ma-

nuskriptet på forhånd og kommet med sine innvendinger, og Darwin korrigerer og retter opp så godt han vil og kan: «Takk for at du forteller meg om uklarhet i stilen. Men Vårherre skal vite at ingen neger med piskene over seg kunnet ha trellet hardere for å være klar enn jeg har.» (s. 296) Han antyder at en dame som har lest hele manuskriptet (se nedenfor), kun har funnet tre uklare setninger og lover å gjøre sitt beste med korrekturarkene.

Botanikeren hadde forresten et litt dramatisk uhell - han hadde av vanvare lagt det renskrevne manuskriptet om geografisk utbredelse (kap. 11) i samme kommodeskuff som kona oppbevarte løse ark til barnas tegneoppgaver. På denne måten forsvant en fjerdedel av manuskriptet, og dette ble selvsagt svært ille for Hooker. Men Darwin tok det pent: «Jeg *bar* det gamle manuskriptet, hvis ikke ville tapet ha drept meg!» (s. 284)

Ingen diskusjoner om 1. Mosebok

Den 1. april svarer Murray og takker for Darwins detaljer om boken. På grunn av denne grundigheten og hans kjennskap til Darwins tidligere publikasjoner ³⁾ nøler han ikke med å avvike fra sin vanlige rutine og bekrefter at utgivelse, det blir det – og det uten å ha sett manuskriptet! Her har selvsagt også den verdensberømte Lyells anbefaling gjort sitt, selv om Darwin hadde bedt ham om å antyde at det kunne være et kontroversielt prosjekt: «Jeg ber om et godt råd om jeg skal si til Murray at boken er ikke mer uortodoks enn emnet gjør det uunngåelig. At jeg diskuterer ikke menneskets opprinnelse. At jeg ikke bringer inn noen diskusjoner om 1. Mosebok o.l., bare gir fakta og trekker bare slike konklusjoner fra dem, som jeg synes er rette.» (B. 270). Og til Murray: «Min bok kan ikke bare være lettlest, noen deler kan være kjedelige og noen heller vanskelige å forstå, men *så langt jeg kan bedømme det (kanskje*

belt galt), vil den bli interessant for alle (og de er mange) som er opptatt av det underlige spørsmålet om opprinnelsen til alle dyreformene [«the origin of all animate forms».] (...) Stol på, at jeg skal arbeide som en slave for å gjøre alt ferdig. PS: Jeg vil tilføye at det er umulig for deg og noen annen å dømme om den virkelige verdien til boken min, uten å lese den helt igjennom, siden det hele er et eneste langt argument.» Han er dessuten sikker på at synspunktene er originale. Darwin spør ham om å lese de tre første kapitlene og deretter sende dem med et omtenkstomt bud – direkte - til en frk. Georgina Tollett - «denne damen, som er en utmerket dommer angående stilen, skal se etter skrivefeil for meg.» (s. 277f.) Av brev til Hooker 11. april går det fram at Murray har lest det han ble bedt om og at han opprettholder tilbudet om publisering. (s. 283) Darwins helse er dårlig på denne tiden, så han planlegger et flere måneders opphold på en kuranstalt. Derfor er det viktig for ham å få ut boken raskt. Han vil av den grunn ha korrekturarkene så fort som overhodet mulig etter at de er trykt (s.286).

Teolog og jurist leser manus

I begynnelsen av mai får Murray et langt brev fra teologen Whitwell Elwin, redaktør av Murrays «Quarterly Review», som han i all hemmelighet hadde rådført seg med etter lesingen. Av brevet går det fram at Elwin slett ikke anbefaler boken utgitt i sin nåværende form. Denne har derfor oppsøkt Lyell og diskutert saken. De blir enige om at redaktøren skal komme med en del skriftlige innvendinger, som Murray skal sende videre til Darwin selv: «Det syntes for meg at å sette fram teorien uten bevis ville være å gjøre stor urett mot synspunktene hans og til de tyve årene med observasjoner og eksperimenter.» Det ville være synd om en forfatter hadde en mengde fakta som var helt essensielle for et viktig spørsmål om ikke dette ble lagt fram for leseren, mener Elwin. «It is to ask the jury for a verdict without putting the witnesses into the box.» (289) I motsetning til «Journal» [Darwins bok om verdensomseilingen, se nedenfor], som er «one of the most charming books in the language», har denne en mye hardere og tørrere stil. Elwin forteller også at Lyell har sterkt anbefalt at boken blir utgitt før andre naturforskere kommer Darwin i forkjøpet, og

at et større, veldokumentert verk om samme emne snart vil bli publisert. Med dette mener geologen Darwins «Big Book», som han hadde skrevet på i to år, men som han måtte avbryte da Wallaces berømmelige brev kom 18. juni 1858 og som forårsaket at han i stedet besluttet å skrive et «Abstract». Lyell sa at han fryktet at i sin iver etter å gjøre sitt arbeid perfekt, ville Darwin utsette en utgivelse i det uendelige å få formulert sitt budskap skikkelig, og at verden på den måten til slutt ville bli berøvet hans arbeid.

I tillegg søker også forleggeren råd fra sin venn, juristen George Frederick Pollock. Denne er imidlertid svært positiv og foreslår at det blir trykket 1000 eksemplarer i stedet for de 500 Murray hadde planlagt (290). Darwin mottar brevet fra Elwin og takker for hans gode vilje og råd, men de er av mange grunner umulige å gjennomføre i praksis.

Til forleggeren melder han den 6. mai om mange rettelser på manuskriptet, men han håper at disse ikke skal fordyre eller forsinke produktet.

Imens fortsetter Hooker å lese over manuskriptarkene etter hvert som Darwin får gjort dem ferdige. Lyell er i ferd med å reise til utlandet. I brev til Murray den 14. mai skriver Darwin at han er svært opptatt av stilen og vil gjøre sitt ytterste for å forbedre den. Helsa til tross - han vil ikke fare lett over korrekturen. Men fire dager senere forteller han at nettopp helsa har sviktet, han må dra avgårde på kursopphold i en uke. Den 27. mai skal han etter avtale med boktrykkeren Cloves være klar til å ta fatt på korrekturen. (s.299) Det viser seg at han kommer seg raskt og er klar allerede den 25.

”Den forbannede korrekturen”

Darwin leser også korrektur for Hooker, som holder på å utgi sin «On the Flora of Australia». Den 31. mai skriver han til Murray: «Manuskriptet som jeg trodde var temmelig klart, er veldig uklart, og jeg er lei for det, både for tidens og omkostningenes skyld, at mine rettelser [på korrekturarkene] er temmelig omfattende og vil ta meg *mye* lenger tid enn jeg antydde.» (301) Og den 14. juni: «Det går veldig sakte fremover med korrekturen. Jeg husker jeg skrev til deg at jeg trodde det ville bli ikke så mange rettelser. Jeg skrev ærlig det som jeg trod-

de, men tok alvorlig feil. Jeg finner stilen utrolig dårlig og har svært vanskelig for å gjøre den klar og smidig. Jeg er svært lei for å si det, på grunn av utgiftene og tidstapet for meg, at rettelserne er *veldig* store, - så store som vel mulig.» (303) Darwin tilbyr Murray kompensasjon for hans ekstra utgifter på grunn av dette. "Hvordan kan en mann ha noe å si når han tilbringer hele dagen med å lese en forbannet korrektur, og en slik korrektur! Jeg må for det meste svarte arkene og feste papirstrimler til manuskriptet, så elendig har jeg funnet stilen. Du sa du drømte at boken min var underholdende, jeg drømmer også om det, men jeg begynner å frykte at folk vil finne den uakseptabel tørr og forvirrende", skriver han til Hooker den 22. juni. (308) Og omtrent samtidig til Lyell: "Jeg arbeider veldig hardt, men det går sent fremover for rettingene er meget omfattende." Han er ferdig med omtrent fjerdeparten: "Jeg har prøvd å gjøre den klar og grei, men frykter svært at jeg har bommet, for så mange diskusjoner er og må være veldig forvirrende."

Den 2. juli sender han noe korrektur av

Hookers flora tilbake til forfatteren sammen med en rekke bemerkninger. Han forteller også at han har vært dårlig og at på grunn av "den forbannede korrekturen" har hatt to dager med oppkast. Han skal snart på kuranstalt igjen. Og den 25. juli i brev til Murray fra kuranstalten, der han har tilbrakt en uke: "Jeg tror jeg har fått stilen *temmelig* god og klar med uendelig trøbbel. Men om boken har lyktes i den grad at den kan tilfredsstille deg, kan jeg virkelig ikke gjette." Hjemme igjen forteller han Hooker at det går meget sakte fremover, han har knapt gjort halve korrekturen ferdig. (320) Og til forleggeren i slutten av august skriver Darwin at han gjør regning med å være ferdig med rettingen om en måned, om ikke helsa svikter totalt. Men etterpå skal han øyeblikkelig reise av sted på kuranstalt noen måneder.

Stadig sender han korrekturark tilbake til Hooker, som han skryter av. Og i begynnelsen av september har han bare to kapitler igjen av sin egen bok. Men nå kan han bare arbeide tre timer om dagen.

"Jeg har nesten skrevet den om igjen .."

Lyell er nå kommet tilbake og vil se de ferdig trykte arkene. "Jeg har, som Murray sier, rettet så mye at jeg nesten har skrevet den om igjen, men fremdeles frykter jeg at den er dårlig skrevet." Han selv føler seg svært utilpass og nesten utslitt. (329)

Og den 10. september har han bestemt seg for at ordet "varietetet" i tittelen skal sløyfes. Den er for lang. Dagen etter er korrekturen ferdig. Han føler seg helt elendig og kan vanskelig motta flere korrekturark fra Hooker. Likevel er han villig, for slikt ville være ille etter all den hjelpen botanikeren har gitt ham i mer enn 15 år. Korrekturarkene til hans egen bok har nå blitt så uforståelige at han er forberedt på å rette nokså mye på annenkorrekturen også. Men boken skal ut i første uka av november: "Oh good Heavens, the relief to my mind & body to banish [forvise] whole subject from my mind."

Den 20. september får han tilbake en god del rettede ark og kommentarer fra Lyell, som han takker hjertelig for. Han skriver at han den 3. oktober planlegger å dra til Ilkley Wells i Yorkshire for å gjennomgå en vannkur, "my health is much broken." For da må han være helt ferdig med den siste finpussen, indeks og det hele.

Til sin gode venn og tremenning, presten William Darwin Fox, forteller han at Lyell har lest gjennom halvparten av de ferdig trykte arkene og berømmer det han har sett (selv om han er uenig i Darwins arts-teori og en typisk lamarckist) (335). Men for Darwin har boken kostet så mye arbeid at han nesten hater den. Han er alvorlig bekymret for at to av barna har arvet hans dårlige helse. De er også syke. (336)

"My Lord High Chancellor"

Den 30. september sender Darwin så resten av arkene til Lyell – "my Lord High Chancellor in Nature Science" - for gjennomsyn. (338) – "My work thank God is over." Murray har trykket 1250 eksemplarer: "which seems to me rather too large an edition, but I hope he will not lose [lide tap]."

4 dager senere er Lyell ferdig med lesningen. Han har en masse kommentarer, men skriver også: "Jeg er oppriktig glad for at jeg gjorde mitt beste sammen med Hooker for å overtale deg til å offentliggjøre det du satt inne med uten å vente på en tid som sannsynligvis aldri ville komme selv om du levde til du ble 100 år, når du hadde bearbeidet all dine fakta som du trekker så mange store generaliseringer fra." (339)

Den 11. oktober skriver Darwin en *lang* kommentar til Lyells bemerkninger: "Du henviser ofte til Lamarcks verk. Jeg vet ikke hva du tenker om det, men jeg synes det er svært dårlig [extremely poor], jeg fikk ikke et eneste faktum eller ide fra det." (348) ⁴

Og til Hooker 4 dager senere: "Du kan ikke tro hvor oppkvikkende det er bare å drive av gårde hele dagen og knapt tenke på min fordømte bok, som nesten tok livet av meg."

Den 15. oktober tar han en siste titt på de resterende korrekturarkene. Han tilbyr forleggeren ekstra penger for alle rettelser og sier at han ville bli glad for å få sitt "besværlige avkom" [troublesome progeny] tilsendt i posten. Så takker han Murray for hjelpen og håper av hjertet at boken vil bli så suksessfull at han ikke vil komme til å angre på at han gav den ut. Av et brev til Lyell fem dager senere går det fram at Darwin fremdeles akter å gi ut sitt større verk om samme tema. (354)

Hvem skal anmelde boken?

På Ilkney blir han snart sittende med betennel-

se i leggene. Men føttene er også blitt kalde: Han blir nå opptatt av å prøve å styre hvem som skal anmelde boken i Murrays magasin "Quarterly Review" og setter igjen sin lit til at Lyell kan redde ham: "Jeg håper Sir H. Holland [dronningens livlege] ikke vil anmelde den, han er så anmassende og vet så lite." (358) En drøy uke etter skriver Lyell i sin tur til Murray med samme hensikt og mener at ingen som ikke har god greie på paleontologi bør anmelde den nye boken. Murray valgte imidlertid Samuel Wilberforce, biskopen i Oxford, som skulle bli så meget godt kjent etter legendariske diskusjonen med Huxley i The Linnean Society of London sommeren 1860. (359) ⁵ Darwin skriver til flere han kjenner og forteller at nå er boken like rundt hjørnet. De oppfordres til å peke på feil og mangler i den - bruk blyant, sett streker i margin!

Så endelig, den 3. november 1859, mottar Darwin sitt første eksemplar på Ilkney: "I am *infinitely* [uendelig] pleased & proud at the appearance of my child."

Tiden var kommet for å sende "On the Origin of Species by Means of Natural Selection or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life by Charles Darwin MA" ⁶ ut i verden

Sammendrag:

Darwin begynte altså å samle stoff til en bok om sin arts-teori i 1837. I 1842 og 1844 laget han korte sammendrag, og i 1857 presenterte han denne teorien for sin botaniker-venn i USA, Asa Gray. Fra 1856-58 arbeidet han på en større bok om emnet. Skrivningen av denne ble stoppet pga. det nå så kjente brevet fra Alfred Russel Wallace, som utrolig nok viste seg å være et meget godt konsentrat av hans teori. Darwin laget da "an abstract of an abstract" av denne, som kom ut i 1859.

Da Darwin la siste hånd på verket, arbeidet han svært med å gjøre sin framstilling så klar som mulig, og både i det ferdige manuskriptet og i korrekturen gjorde han svært omfattende endringer og rettelser, ja, "nesten skrevet den om igjen." Jevnfører vi oversikten ovenfor med min artikkel "Darwin – modifiseringens mester?" i "Origo" nr. 71, 2000, går det fram at vi med god grunn kan krone naturforskeren Charles Darwin nettopp med en slik tittel. I

Darwins levetid kom det ut 10 forskjellige utgaver og ett opptrykk av hans hovedverk i løpet av 21 år. Alle utgavene er forskjellige, til dels meget forskjellige.

Noter

1) Dette uttrykket stammer fra det norske folkeeventyret "Kjerringa mot strømmen" og sikter til en person som alltid vil ha tingene på sin måte. I dagligtale brukes det vanligvis om en som aldri kan bli ferdig med sine spissfindigheter, og det er i denne siste betydningen det er benyttet her.

2) Det store og ufullendte verk - "My Big Book" – ble påbegynt 14. mai 1856 og avsluttet 18. juni 1858, da brevet fra Alfred Russel Wallace ankom. Det var Lyell som i brev av 1. mai 1856 oppfordret Darwin til å skrive en bok om det han hadde samlet. Det ble utarbeidet etter en målestokk som var 3-4 ganger så stor som "Artenes opprinnelse". På de to årene skrev Darwin 11 kapitler, som hans sønn Francis D. beregner som "omtrent halvparten." Men det igjen var bare et utdrag av hva han hadde samlet. "My Big Book" ble først offentliggjort av Cambridge University Press i 1975 av R. C. Stauffer. Den er på hele 692 sider, og fullt ferdig er den av redaktøren beregnet til ca. 375.000 ord mot ca. 225.000 i den foreliggende. (1. utgave av "Artenes opprinnelse" har 153.773 ord.)

Den fullt ferdige boken kan da beregnes til ca. 1153 sider! Om sin "Big Book" sier Darwin i selvbiografien at "Hadde jeg behandlet ämnet i den skala som jag började skriva det i år 1856 skulle boken ha blivit fyra eller fem gånger större än Arternas uppkomst [som i den norske utgaven av 1998 er på 366 sider], og ytterst få skulle ha haft tålamod att läsa den." (Hagberg (ed). 1959, 92)

Med Wallaces brev hadde det plutselig gått opp for Darwin at han ikke var alene om sine teorier. Men etter hvert fikk han det veldig travelt, og i stedet for å fullføre sitt verk, begynte han på en ny bok. Denne besto av et utdrag av den ufullendte samt en god del nytt og uskrevet. Et godt utgangspunkt var hans kortversjon om sin teori fra 1844. Den 5. september 1857 skrev han et sammendrag av sin teori til den

amerikanske botanikeren Asa Gray, det var bl. a. dette som ved Lyell og Hookers hjelp ble lest opp i Linnean Society i London den 1. juli året etter, sammen med brevet fra Wallace. (Burkhardt & Smith (ed.) 1991, side 122; F. Darwin 1887, 125)

Så den nye boken ble egentlig et utdrag av et utdrag. (F. Darwin 1887, 67f.) Denne ble påbegynt på King's Head Hotel, Sandown, Isle of Wight den 20. juli 1858. (F. Darwin 1887, 131) og altså endelig fullført 15. oktober året etter under hans kuropphold på Ilkney i Yorkshire.

3) Forleggeren hadde tjent *meget* gode penger på at han i 1845 hadde kjøpt rettighetene til Darwins 2. utgave av «Journal of Researches («The voyage of The Beagle») for kun 150 pund! (Moorehead, 1971, 252). Dette var en naiv økonomisk tabbe av Darwin.

4) Det er virkelig en skjebnens ironi at Darwin fikk så lite ut av Lamarck. Med det mente han franskmannen Jean-Baptiste L.s bok "Zoological Philosophy", som kom ut i hans eget fødselsår 1809 og som for alvor introduserte evolusjonslæren på vitenskapelig basis. Han ble også berømt for sin mening om at ervervede egenskaper nedarves – prinsippet om at smedens sønn fødes med kraftigere overarmsmuskler enn kontoristens.

Darwins bok var nettopp tenkt å erstatte Lamarcks lære. Likevel er det en kjent sak at engelskmannen ble mer og mer lamarckist utover på 1860-tallet.

Sterkt preget av lamarckismens lære om ervervede egenskapers nedarving er ikke minst også hans bøker "The Variation of Animals and Plants under Domestication" (1868) og "The Descent of Man" (1871); se for eksempel Desmond & Moore 1991, side 617.

5) Wilberforces anmeldelse kom merkverdig nok først i juli 1860 og var – ikke særlig overraskende – negativ. Darwin mistenkte ham for å ha innhentet motargumenter hos anatomen Owen og geologen Murchison. (Burkhardt & Smith (ed.) 1993, 601.)

6) Darwin tok sin teologiske eksamen for BA degree (Bachelor of Arts) 22. januar 1831 ved Universitetet i Cambridge. Han ble nr. 10 av

168 kandidater, han fikk altså en meget god eksamen. (Burkhardt & Smith (ed.) 1996, 9) Han fikk sin MA (Master of Arts) av Universitetet i Cambridge i 1837 etter at han hadde overlatt fossiler og preparerte dyr fra "Beagle"-samlingen til ulike institusjoner. (Landquist 1959, 51). 40 år senere ble han æresdoktor samme sted. (F. Darwin III 1887, 373).

Littaratur:

Burkhardt, Frederick (ed.): "Charles Darwin's Letters - a selection", 1996, Cambridge.

Ibid. & Smith, Sydney (ed.): "The Correspondence of Charles Darwin 1858-59", 1991, Cambridge.

Ibid.: The Correspondance of Charles Darwin

1860", 1993, Cambridge.

Darwin, Francis: "The Life and Letters of Charles Darwin", 1887, London.

Desmond, Adrian & Moore, James: "Darwin. The Life of a tormented Evolutionist", 1991.

Hagberg, Knut (ed.): "Charles Darwin. Självbiografi och andra skrifter", 1959, Natur och Kultur.

Landquist, John: "Charles Darwin. Liv och verk", 1959, Natur och Kultur.

Moorehead, Alan: "Darwin and the Beagle", Penguin 1971.

Stauffer, R. C. (ed.): "Charles Darwin's Natural Selection. Beeing the Second Part of his Big Species Book Written from 1856 to 1858", 1975, Cambridge.

Noen bøker er kun nevnt i teksten.

Nej til at bruge små menneskeliv som medicin

Stamcelleforskningen bør udelukkende bruge stamceller fra voksne og fra navlesnorsblod. Små menneskeliv skal ikke ofres for at 'høste' stamceller til forskning og behandling.

Det mener Komiteen mod kloning, der er oprettet med det formål at rejse en folkelig modstand imod brug af små menneskeliv til medicinske formål.

Genteknologiudvalget afleverede d. 24. oktober 2002 sin rapport. På det grundlag skal Folketinget nu tage stilling til, om man i Danmark skal kunne bruge stamceller fra fosteranlæg, og om man ved kloning skal kunne fremstille fosteranlæg for at kunne helbrede andre mennesker. Men det er et så vigtigt spørgsmål, at politikerne ikke må lade sig presse til en forhastet beslutning i Folketinget.

Komiteen mod kloning mener, at Danmark bør følge Norges eksempel og sige nej. Menneskeligt liv må ikke bruges alene som et middel for andre mennesker. Komiteen har derfor startet en elektronisk underskriftsindsamling på dens hjemmeside. Man kan støtte komiteens synspunkter på adressen:

www.nejtilkloning.dk

PØ